ואין לה פדיון ואסורה לזרים הנך נפישן ואיבעית אימא קדש חמור שכן ענוש כרת [א]רב נחמן בר יצחק אמר אמר קרא [א]תתן לו לו ולא לאורו מכלל דבת אורו הוא: רבי ישמעאל אומר כו': מאי טעמא אמר (א) רבא מתוך שריחו רע גזרה שמא יניחנה ויצא אמר ליה אביי ויצא אמר ליה שאני אומר [א]הדלקת נר בשבת חובה דאמר רב נחמן בר רב זבדא ואמרי לה אמר רב נחמן בר רבא אמר רב הדלקת נר בשבת חובה רחיצת ידים ורגלים בחמין ערבית רשות ואני אומר [ב]מצוה מאי מצוה דאמר רב יהודה אמר רב כך היה מנהגו של ר' יהודה בר אלעאי ע"ש מביאים לו עריבה מלאה חמין ורוחץ פניו ידיו ורגליו ומתעטף ויושב בסדינין המצוייצין[א] ° ודומה למלאך ה' צבאות והיו תלמידיו מחבין ממנו כנפי כסותן אמר להן בני לא כך שניתי לכם [ב]סדין בציצית בית שמאי פוטרין וב"ה מחייבין והלכה כדברי בית הלל ואינהו [ג]סברי גזירה משום כסות לילה: [ב]ותזנח משלום נפשי נשיתי טובה מאי ותזנח משלום נפשי אמר ר' אבהו זו הדלקת נר בשבת נשיתי טובה אמר רבי ירמיה זו בית המרחץ (ב) (אמר רבי יוחנן[ב]) זו רחיצת ידים ורגלים בחמין ר' יצחק נפחא אמר זו מטה נאה וכלים נאים שעליה ר' אבא אמר זו מטה מוצעת ואשה מקושטת לתלמידי חכמים: ת"ר איזה עשיר כל שיש לו נחת רוח בעשרו דברי רבי מאיר: סימן[ג] מ"ט ק"ס: רבי טרפון אומר כל שיש לו ק' כרמים ומאה שדות וק' עבדים שעובדין בהן רבי עקיבא אומר כל שיש לו אשה נאה במעשים רבי יוסי אומר כל שיש לו בית הכסא סמוך לשולחנו [ד]תניא רבי שמעון בן אלעזר אומר [ד]אין מדליקין בצרי מאי טעמא אמר רבה מתוך שריחו נודף גזרה שמא יסתפק ממנו אמר ליה אביי לימא

ואין לה פדיון. להוציאה לחולין. אבל קדש יש קדש שנפדה כגון שהומם לפני שחיטה: ואסורה לזרים. לעולם. אבל קדש יש קדש שמותר לזרים לאחר זריקה כגון מעשר בהמה ותודה ושלמים: הנך נפישן. בשם[ד]: כרת. עדיפא דאית בה תרי ° חומרי ימיו נכרתין והולך ערירי: ראשית דגנך תתן לו ולא לאורו. מכאן שאין תורמין מן הטמא על הטהור[ז] דכתיב תתן לו דבר הראוי לו לאכול ולא לתת לאורו להסיק ומדאיצטריך למעוטי מכלל דבת אורו היא להסקה: ויצא. מאי איכפת לן: חובה. כבוד שבת הוא שאין סעודה חשובה אלא במקום אור כעין יממא בפרק בתרא דיומא (דף עה:): רחיצת ידים ורגלים ערבית. ליל שבת[ח]: בסדינין המצוייצין. סדינים של פשתן ובהן ציצית של תכלת כלאים אלא שמותר מן התורה דדרשינן סמוכין לא תלבש שעטנז גדילים תעשה לך (מנחות פ"ד לט.): מחבין ממנו כנפי כסותן. שהיו להם סדינים שאינן מצויילין: בית שמאי פוטרין. ואף על גב דציצית חובה הוא בכל טליתות שיש לו לאדם ואפילו מונחים בקופסא[ט] הני דפשתן פטורין משום דכלאים לא שרא רחמנא דלא דרשי סמוכין: וב"ה מחייבין. דדרשי סמוכין: ואינהו סברי. [תלמידיו] שהיו אוסרין סבור[י] נהי דהלכה כב"ה וחייבין מדאורייתא מיהו [רבנן] גזור בהו משום כסות לילה שמא יהא לו כסות שמיוחד ללילות ויטיל בו ציצית ונמצא לובש כלאים שלא במקום מצוה דכסות לילה לא מיחייב בציצית דכתיב[י] וראיתם אותו[י] וביבמות[ח] פרכינן וכי ב"ד מתנין לעקור דבר מן התורה לפטור את החייב ומשני שב ואל תעשה שאני: הדלקת נר בשבת. שלא היה לו ממה להדליק ובמקום שאין נר אין שלום שהולך ונכשל (ג) והולך באפילה: איזהו עשיר. נפקא מיניה למטרח להדורי אמילתא: נחת רוח בעשרו. שמח בחלקו[ט] אם מעט אם רב: שעובדין בהן. בשדות עבודה הצריכה להם: שמא יסתפק ממנו. ותניא בתוספתא[י] הנותן שמן לנר חייב משום מבעיר והמסתפק חייב משום מכבה במסכת ביצה בגמרא דיום טוב (דף כב.): שהוא

תתן לו ולא לאורו מכלל דבת אורו היא. ואם תאמר מידי ולא לאורו כתיב אימא תתן לו ולא דבר שאין ראוי לו כלל וי"ל דאם כן לא לכתוב אלא תתן דאין נתינה פחות משוה פרוטה ° מדכתיב לו משמע לו ולא לאורו:

הדלקת נר בשבת חובה. פי' במקום סעודה דחובה היא שיסעוד במקום הנר משום עונג אבל מהדלקת נר גופיה לא הוה פריך אביי דפשיטא דחובה היא דהתנן (לקמן דף לא:) על ג' עבירות נשים כו' על שאין זהירות בהדלקת הנר: חובה. לגבי רחיצת ידים (ד) בחמין קרי ליה חובה דלא הוי כל כך מצוה ומים אחרונים קרי ליה חובה[כ] משום סכנה דמלח סדומית ושהרגו הנפש[ל] ואמירי טפי מן הראשוני' ויש שרוצים לומר דאין לברך אהדלקת נר מדקרי ליה חובה כדאמרינן (חולין קה.) מים אחרונים חובה ואין טעונין ברכה ואומר ר"ת דשיבוש הוא דלא דמי למים אחרונים דלא הוי אלא להצלה בעלמא אבל הדלקת נר היא חובה של מצות עונג שבת וכמה חובו' הן דטעונין ברכה ומה שאומר טעם אחר שלא לברך משום שאם היתה מודלקת ועומדת לא היה צרי' לכבותה ולחזור ולהדליקה ולא להדליק אחרת אין נראה דהא גבי כיסוי הדם (שם פז.) אם כסהו הרוח פטור מלכסותו אפ"ה כשמכסה צריך לברך וכן נולד מהול איכא למ"ד[מ] דאין צריך להטיף ממנו דם ברית וכשמל תניא בשילהי פר' ר' אליעזר דמילה (לקמן דף קלז:) המל אומר כו' ובסדר רב עמרם יש המדליק נר בשבת מברך אשר קדשנו כו' ועוד נראה לר"ת שאם היה הנר מודלק ועומד שצריך לכבות ולחזור ולהדליק כדאמר ליה ההוא סבא ובלבד שלא יקדים ובלבד שלא יאחר (לעיל דף כג:):

[ז]מתוך שריחו רע. ואף על גב דנפט נמי ריחו רע כדאמר בפ"ק (דף יב:) הא בדמשחא והא בדנפטא ובפרק אמר להם הממונה (יומא דף לט.) בא ללמוד נפט אומרים לו מלמוד לעצמך אין ריחו רע כמו עטרן:

סדין בציצית ב"ש פוטרין. פירש בקונטרס ב"ש לא דרשי סמוכין והא דלא קאמר אוסרין משום דסברי בעלמא כלי קופסא חייבין בציצית[נ] והכא פטירי ולא שייך למיתני בהו אוסרין ובסיפא דהך ברייתא קתני בפ' התכלת (מנחות דף מ.) א"ר אליעזר[ס] כל המטיל תכלת בסדינו בירושלים אינו אלא מן המתמיהין אמר ר' אם כן למה אסרוה פי' א"כ[ע] (כל אותן) שמתמיהין עליו למה עושין כן כיון דהלכה כב"ה ומשני גזרה שמא יקרע סדינו כו' ועוד מתרץ גזרה משום כסות לילה ופירש"י בתשובה אחת שלא גזרו אלא על התכלת אבל במינו חייב והא דא"ל[י] מלאכא לרב קטינא סדינא בקייטא סרבלא בסיתוא ציצית מה תהא עליה היינו ציצית מן המובחר מה תהא עליה אבל ציצית במינו היה עושה ובשמעתין נמי היה להם ציצית של מינו והיו מחבאים מר' יהודה לפי שהיה מחייב לעשות תכלת והיה סבור שעושין כב"ש מדאורייתא ואינהו סבור אסור אפי' לב"ה אסור מדרבנן משום כסות לילה וקשה לר"י דבפרק התכלת (שם דף מא.) מהדר לאתויי דציצית חובת טלית הוא מחסידים הראשונים משארגו בבגד ג' היו מטילין בו ציצית ודחי לה ואמאי לא מייתי מהכא דלא קתני אוסרין ועוד דהתם פוסק דחובת גברא הוא מדמברכינן להתעטף בציצית ועוד דאמרינן בפ"ק דיבמות (ד' ד.) גבי כלאים בציצית דאפילו מאן דלא דריש סמוכין בעלמא במשנה תורה דריש ואיך יתכן לומר דב"ש לא דרשי סמוכין ועוד[י] דרב עמרם גאון פוסק כב"ש בששה דברים וחשיב הך בהדייהו ועוד אמאי נקט סדין בציצית הוה ליה למנקט כלאים בציצית ונראה לר"ת דכ"ע דרשי סמוכין וב"ש פטרי מדרבנן משום כסות לילה או משום שמא יקרע ופטרי אפילו ממינו מדקתני סדין בציצית ולא קתני סדין בתכלת כדאמר ר' אליעזר בר' צדוק כל המטיל תכלת בסדינו כו' וב"ה מחייבין אפי' תכלת דלית להו הנהו גזרות דב"ש וכב"ש קי"ל כדמוכח בסיפא דהך ברייתא והשתא ניחא דרב קטינא שלא היה לו ציצית כלל וכן תלמידיו של רבי יהודה לא היה להם כלל ציצית דסברי כב"ש ואומר ר"ת דאין לעשות טליתות של פשתן ולעשות בו ציצית אפילו מינו דכב"ש קיימא לן דפטרי והמברך מברך ברכה לבטלה[פ]: גזירה משום כסות לילה. מדנקט סתמא דב"ש האי טעמא ולא נקט טעמא שמא יקרע משמע דקי"ל כרבי שמעון דפוטר כסות לילה בפ' התכלת (מנחות ד' מג.) וכן משמע בפ"ב דברכות (ד' יד:) דאמר במערבא לא היו אומרים פרשת ציצית בלילה אלא מתחילין דבר אל בני ישראל אמר אביי כיון דאינהו מתחילין אנן נמי מתחילין וכיון דמתחלינן מסיימינן משמע דמודו כולהו דאין מצות ציצית בלילה ולכך נשים פטורות מן הציצית ורב יהודה ורב עמרם דהוו רמי תכלתא לפרזומא דאינשי ביתיה בהתכלת (ד' מג.) ובפרק קמא דסוכה (ד' יא. ושם) משום דסברי דהויא מצות עשה שלא הזמן גרמא לא קיימא לן כוותייהו דהא משמע שהם דווקא היו עושין ולא האחרים ובפרק קמא דקדושין (ד' לג:) תנו רבנן מצות עשה שהזמן גרמא שופר ולולב סוכה וציצית: ולימא

עין משפט נר מצוה

סב א מיי' פ"ה מהל' שבת הלכה א' סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' רסג סעיף ב:

סג ב מיי' פ"ל מהל' שבת הלכה ב' סמג עשין ל טוש"ע א"ח סי' רס סעיף א:

סד ג מיי' פ"ג מהלכו' ציצית הלכה ז סמג עשין כו טוש"ע א"ח סי' יח סעיף ב:

סה ד מיי' פ"ה מהל' שבת הלכה י סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' רסד סעיף ג:

◆

גליון הש"ס

גמרא ודומה למלאך ה' צבאות. עיין קדושין דף עב ע"א ברש"י ד"ה דומים למלאכי השרת: רש"י ד"ה כרת עדיפא דאית בה תרי וכו'. עיין בהרע"ב ספ"ט דסנהדרין: תוס' ד"ה תתן לו וכו' דאין נתינה פחות משוה פרוטה. עיין גיטין דף כ ע"א תוספות ד"ה למאי:

◆

רבינו חננאל

מעילה והוא קרבן לפיכך אסור לאונן משא"כ בתרומה כי לא תמצא מאלו כולן בתרומ' אע"פ שהתרומה יש בה מיתה שנאמר ומתו בו כי יחללוהו והנהנה ממנה משלם אותה וחומשה ואין לה פדיון ואסורה לזרים מה שאין כן בקודש כי השלמים מותרין לישראל שאין זרים ואם נפסלו א) יש להן פדיון אפ"ה חומרות דקודש נפישי: אמרו משמיה דרב הדלקת נר בשבת (חנוכה) [חובה] וכן אמר רבא הדלקת נר בשבת (חנוכה) [חובה] ב) ורב חנן אמר אפילו רחיצת ידים ורגלים בחמין חובה ממנהג של רבי אלעזר וי"א רחיצת ידים ורגלים בחמין מצוה: סדין בציצית ב"ש פוטרין וב"ה מחייבין והלכה כב"ה: ותזנח משלום נפשי זו

חשק שלמה על רבינו חננאל

א) ר"ל אם נפסלו ע"י מום קודם שחיטה וכ"ה בפירש"י: ב) נ"ל דכן צ"ל רב חנן משמיה דרב אמר רחיצת ידים ורגלים בחמין ערבית רשות ואני אומר מצוה ממנהג של ר"י בר אלעאי:

◆

רב נסים גאון

אינהו סבור גזירה משום כסות לילה. עיקר דילה במס' מנחות בפ' התכלת (דף מ) דתנו רבנן סדין בציצית בית שמאי פוטרין ובית הלל מחייבין והלכה כב"ה וכו' רב זירא אמר גזירה משום כסות לילה:

◆

הגהות וציונים

א] עיין בטור (מהדו' הדרת קודש) או"ח סימן רס ובהגהות והערות שם אות א שהרבה ראשונים גורסים המצויינין בנו"ן: ב] [צ"ל ר' יוחנן אמר] (גליון) ובכת"י אי' כגי' הב"ח: ג] נראה דסימן זה היינו שמות התנאים המוזכרים בברייתא רבי מאיר, רבי טרפון, רבי עקיבא, רבי יוסי, וצ"ל לפני "ת"ר": ד] נדצ"ל בשתים (מגנזי הגר"א מכת"י): ה] בר"ן כתוב בערב שבת ועיין חת"ס שדייק מרש"י שהיה בליל שבת ממש: ו] נדצ"ל סבורין ובדפו"ר סבו': ז] דיבור זה צ"ל קודם ד"ה הדלקת: ח] א"ר אליעזר ב"ר צדוק (כ"ה בגמ' שם ובסוה"ד כאן): ט] א"כ כיון דהל' כב"ה למה עושין כן שמתמיהין עליו כצ"ל מהרש"א, ובת"י אי' א"כ שמתמיהין עליו למה אסרן כיון דהלכה כב"ה (גליון): י] בכת"י ועוד קשה לר"ת:

מסורת הש"ס עם הוספות

א) פסחים לג., ב) מנחות מ. עדיות פ"ד [מ"י], ג) [תוספתא פרק ב], ד) תרומות פ"ב מ"ב, ה) מנחות דף מא., ו) במדבר טו לט, ז) לקמן כז:, ח) [דף ל:], ט) אבות פ"ד מ"א, י) [פרק י"ב], כ) [חולין קה:], ל) חולין קו., מ) [לקמן קלה.], נ) [שם מא.], ס) [וע"ע תוספות יבמות ל: ד"ה כולהו ותוס' מנחות מ. ד"ה סדין].

◆

תורה אור השלם

א) רֵאשִׁית דְּגָנְךָ תִּירֹשְׁךָ וְיִצְהָרֶךָ וְרֵאשִׁית גֵּז צֹאנְךָ תִּתֶּן לוֹ: [דברים יח, ד]

ב) וַתִּזְנַח מִשָּׁלוֹם נַפְשִׁי נָשִׁיתִי טוֹבָה: [איכה ג, יז]

◆

הגהות הב"ח

(א) גמ' אמר רבה מתוך שריחו: (ב) שם זו בית המרחץ רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן זו רחיצת: (ג) רש"י ד"ה הדלקת וכו' ונכשל (והולך). תז"מ ונ"ב ס"א ואוכל: (ד) תוס' ד"ה חובה לגבי רחיצת ידים ורגלים בחמין דלא הוי כל כך מצוה קרי ליה חובה ומים אחרונים:

◆

ליקוטי רש"י

ואין לה פדיון. לתרומה אבל מלינו פדיון לקדש עד שלא קידש בכלי ותרומה אסורה לזרים אבל קדשים קלים מותרים לזרים [יבמות עג:]. להיות ניתרת לאכילת ישראל והאומר כן רשע הוא [סוכה לה:]. תתן לו. בתרומה כתיב ראשית דגנך וגו'. ולא לאורו. אפילו היא ראויה להסיק הואיל ואינה ראויה לאכילה [פסחים לג.]. ויושב בסדינין המצוייצין ודומה למלאך ה'. [תלמידי חכמים שבבבל] דומים למלאכי השרת. לבושים לבנים ועטופים כמלאכי השרת וכתיב (יחזקאל ט) והאיש לבוש הבדים והכי נמי אמרינן בבמה מדליקין (שבת כה:) על רבי יהודה שהיה מתעטף ויושב בסדינים המצויינין ודומה למלאך כו' ובנדרים (דף כ:) נמי אמרינן מאן מלאכי השרת רבנן ואמאי קרי להו מלאכי השרת משום דמצויינין כמלאכי השרת במלבושים נאים [קידושין עב.]. סדין. [של] פשתן. ב"ש פוטרין. מן הציצית דלא דרשינן סמוכין למישרי כלאים בציצית האי דנקט לשון פטור וחיוב ולא נקט לשון אוסרין ומתירין משום דציצית חובה הוא לבגד ואפילו אינו לובשה ואיסור והיתר נמי בהא תליא [דכיון] דלב"ש פטור הוי להו כלאים שלא במקום מצוה ועובר עליהם משום כלאים ולב"ה דמחייבי ליה בציצית דדרשינן (יבמות ד.) סמוכין ואין כאן משום כלאים ומותר ללובשן וטלית של צמר נמי לב"ש אסור לעשות בה לבן של פשתן ותכלת של צמר אלא הלבן והתכלת של צמר ולב"ה מותר והאי דנקט פלוגתייהו בסדין משום דפסיקא ליה מילתיה דאין בו ציצית בלא כלאים שעיקר מצות ציצית תכלת כתיבא ביה ותכלת עמרא הוא [מנחות מ.]. [המשך בדף כו.]